

ÕPPEMATERJAL 10

„Oma kodumaal mittekodanikud, muulased”, artikli autor Camille Petit

„Nad olid ühe riigi kodanikud, mida enam olemas ei ole. Nad ei ole kodakondsuseta, nad ei ole ka välismaalased. Neid kutsutakse mittekodanikeks. Nõukogude Liidu lagunemise tõttu on tänapäeval Lätis umbes 280 000 sellise keerulise staatusega isikut. Selles küsimuses väljenduvad riigis elava vene rahvusvähemuse lõimumisprobleemid.

„Kaotasin kodakondsuse 1993. aastal. Ma ei tohtinud enam Riia linnavolikogus töötada. Ma ei saanud enam maad osta. Ma ei võinud enam parteis töötada. Mõistsin, et olen alama klassi kodanik.” Aleksandr Gaponenko on elanud Lätis 60 aastat, aga ta on oma kodumaal mittekodanik. See staatus tähendab, et tal ei ole poliitilisi õigusi ning mõned avaliku sektori ja õigusala töökohad on talle suletud. Muus osas on tal Läti kodanikega samad õigused.

Keeruline identiteet

Tema identiteedi juured ulatuvad eri paikadesse. Selles on segatud perekonna mitu tausta, vene kultuur, milles ta üles kasvas, ja Läti – tema kodumaa, kus ta on alati elanud. Ta peab end esmajoones venelaseks.

<http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/29/aliens-in-their-own-country/>

Aleksandr Gaponenko helisalvestus (32 sekundit)

Teised peavad end ühtaegu lätlasteks ja venelasteks. Nii on see Elizabete Krivcova puhul, kes asutas koos Aleksandr Gaponenkoga Mittekodanike Kongressi – vabaühenduse, mis seisab mittekodanikele

EUROOPA AJALOO MAJA

täielike demokraatlike õiguste andmise eest. Krivcova võttis 1990ndatel naturalisatsiooni korras Läti kodakondsuse, et ta saaks juristina töötada.

<http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/29/aliens-in-their-own-country/>
Elizabete Krivcova helisalvestus (36 sekundit)

„Eksam on väga ideoloogiline”

Identiteetide paljusus ja keerukus on takistuseks naturaliseerumisel, sest vene taust satub vastuollu läti omaga. Läti kodakondsuse saamiseks peavad mittekodanikud sooritama läti keele eksami ja teadmiste testi riigihümni, tähtsate ajaloosündmuste ja riigi põhiseaduse peamiste punktide kohta. Paljude mittekodanike meelest on see ebaõiglane.

„Eksam on väga ideoloogiline. Pead nõustuma, et Venemaa okupeeris Läti. Nõukogude aega puudutavad küsimused tegelevad üksnes selle negatiivsete külgedega. Majandusest rääkides küsitakse industrialiseerimise ja põllumajanduses sundkollektiviseerimise kohta. Kui juttu on rahva elust, siis räägitakse rõhumisest. Üks mu sõpru selgitas, kuidas ta eksamiks valmistus. Ta ütles: „Mul on omad vaated ajaloole, aga sellel eksamil õigete vastuste leidmiseks pean ma mõtlema täpselt vastupidi”,” selgitab Elizabete Krivcova.

Aleksandr Gaponenkole, kes ei ole kunagi naturalisatsiooni soovinud, tähendab Läti kodakondsuse võtmine valitsuse poliitikaga nõustumist. „Eksamil läbi saamiseks on vaja, et ma nõustuksin sellise ühiskonnamudeliga, ja ma ei ole sellega absoluutselt päri. Mulle ei ole vastuvõetav üksnes etnilistele lätlastele mõeldud Läti.”

Valeri Komarov on samuti endine mittekodanik, kes naturaliseerus umbes kümne aasta eest, kui sündis tema esimene laps. „Eksami tegemine tähendas, et ma tunnistasin, et olen sisserändaja, ehkki olen Lätis sündinud ja siin alati elanud. See ei ole minu süü, et geopoliitiline olukord muutus. Tegin seda oma poja nimel, et tema ei saaks sellist staatust,” sõnab ta.

Venemaa mõju

Naturaliseerumisprotsess on olnud veel vähem ligitõmbav sellest ajast, kui Venemaa valitsus otsustas 2008. aastal lubada mittekodanikel viisavabalt Venemaale reisida. Neile, kel on Venemaal veel sugulasi, on see meeldiv pakkumine. Ida mõju väljendub ka erinevas pensionisüsteemis ja Venemaa kodanikele antavates majanduslikes hüvedes. Need asjaolud kallutavad mittekodanikke Venemaa kasuks otsustama. 2010. aastast on nende arv ületanud Läti kodakondsuse võtjate arvu ja tööuse jätkuvalt. Kuigi pole uuritud põhjuseid, miks mittekodanikud valivad Venemaa kodakondsuse Läti oma asemel, tunnistab kodakondsus- ja migratsiooniamet, et põhjuseks võib olla madalam pensioniiga. Gaponenko sõnul protestitakse niimoodi ühtlasi poliitika vastu, mida Läti valitsus kasutab vene vähemuse suhtes.

Ummikseis

EUROOPA AJALOO MAJA

Küsimus on siiani lahendamata, sest valitsus ei pea mittekodanikke piisavalt õiguspärasteks, et automaatselt Läti kodakondsust saada. Ligi 20 aasta kestel on mittekodanike arv vähenenud 730 000-lt 280 000-ni. Peamine vähenemise põhjus on surm, sest alates mittekodaniku staatuse kehtestamisest on naturalisatsiooni korras kodakondsuse võtnud vaid 140 000 isikut. Välisministri pressiesindaja Karlis Eihenbaums selgitab, miks seda küsimust ei olegi nii kerge lahendada.

<http://www.euroviews.eu/2014/2014/04/29/aliens-in-their-own-country/>

Karlis Eihenbaumsi helisalvestus (1:44)

Kuigi Läti valitsus ei kavatse kehtestada automaatset naturalisatsiooni, julgustab ta jätkuvalt mittekodanikke kodakondsust taotlema. Aastate jooksul on läti keele ja Läti ajaloo eksameid lihtsustatud ja kodakondsusseadust muudetud, et kodakondsuse saamise menetlust hõlbustada. Kodakondsuse taotlemise eest tasutavat riigilõivu on mitmel korral vähendatud mõne inimrühma jaoks, nagu madala sissetulekuga isikud, töötud ja pensionärid, ning poliitiliselt represseeritud ja puudega isikutele on see tasuta. Kuid Mittekodanike Kongressi soovid lähevad hõlpsamast naturalisatsioonist palju kaugemale. Esimeseks etapiks tahetakse materiaalselt hüvitist, teistsugust poliitikat etniliste venelaste suhtes ja vähem piiranguid töökohtade saamisel. Dialoog Läti valitsusega on aga täiesti katkenud. Kongressis töötavad inimesed on tegelikult veendunud, et „valitsus ootab kõigi mittekodanike surma.”

Euroopa Parlamendi valimised – uus lootus

Järgmine lootus muutustele on pandud Euroopale. „On olemas võimalus, et pärast valimisi saavad Euroopa Komisjonis ja Euroopa Parlamendis etteotsa sotsiaaldemokraadid ja vasakparteid,” ütleb Elizabete Krivcova. Aleksandr Gaponenko märgib aga, et „poliitiliste õigusteta mittekodanikuna ei saa ma seda kuidagi mõjutada”.

Rohkem teavet mittekodaniku staatuse kehtestamise ajaloolise tausta kohta leiad artikli lõpus oleva interaktiivsel ajajoonel.

Allikas: [Euroviews 2014](#)

- Millised on Lätis elavate etniliste venelaste peamised probleemid?
- Kuidas on ajaloo käik aidanud kaasa praeguse olukorra tekkele riigis?
- Kuidas on Läti valitsus selles olukorras käitunud?
- Millised oleksid õpilaste ettepanekud mõnede käsitletud probleemide lahendamiseks?